

Iz roda v rod

■ **Barbara Bednjički Rošer** je vzgojiteljica v Vrtcu Ivana Glinška Maribor. Izsledke iz prakse objavlja v strokovnih časopisih in pedagoških revijah.

Ob aktivnem raziskovanju in branju slovenskih pripovedk, ki oživljajo slovstveno folkloro in otrokom približajo dogodke naših prednikov, se v vrtcu seznanjamo z nastankom našega mesta, dežele in s koreninami slovenstva. Dediščina nam ponuja bogato izhodišče, da otroke z večdisciplinarnim pristopom seznanjamo s specifičnimi oblikami in elementi našega življenja in kulture, zaradi katere se imenujemo Slovenci, smo zaradi nje zanimivi in se razlikujemo od drugih, obenem pa z vključevanjem sestavin naravne in kulturne dediščine prispevamo k njenemu ohranjanju.

Slovenska etnologija že več kot stoletje znanstveno najtemeljiteje in najbolj načrtno raziskuje kulturo in način življenja našega naroda, z elementi našega kulturnega izročila pa smo se seznanjali tudi v Vrtcu Ivana Glinška Maribor, kjer se zavedamo, da je za obstoj dediščine bistvenega pomena prav njeno posredovanje iz roda v rod in poustvarjanje, s čimer otroci pridobivajo in razvijajo identiteto, spoštovanje kulturne raznovrstnosti in ustvarjalnosti.

Dediščina našega mesta

Štajerska je regija bogate naravne in kulturne dediščine. Središče Podravja in prestolnica Štajerske ob reki Dravi je Maribor – drugo največje slovensko mesto. Posebnost našega mesta je *najstarejša vinska trta*¹ na

svetu, ki raste v osrednjem delu starega mestnega jedra na Lentu. Bližina vrtca nam omogoča, da smo jo lahko obiskovali v vseh letnih časih, vse leto opazovali rast in spremembe, se sprehajali ob reki Dravi in na dravskem nabrežju prebrali *Pravljico o Dravi*, ki govori o poslušnem in dobrem ribiču, ter bajko *Vodni mož Gestrin*, ki z vodnimi deklicami prebiva v vodnih vrtincih Drave. Izvedli smo pohod na Piramido, v Mestnem parku prebrali urbano legendo Čevljarček, nato pa si v Pokrajinskem muzeju Maribor ogledali razstavo modernih figuric o pogumnem čevljarčku, ki je leta 1532 rešil mesto pred Turki.

Dediščina šeg in navad

»S šegami in navadami označujemo najra-

zličnejše praznične oblike človekovega delovanja, verovanja in vedenja. /.../ Povezane so s človekovim pogledom na svet, v katerem živi, hkrati pa s sestavinami, ki jih je kot dediščino podedoval od prednikov« (Bogataj, 2005). Pustna dediščina je svojevrsten jezik skupnosti in odličen primer stalnega spreminjanja in težnje po ohranjanju. Zakladnica etnografskih pustnih likov, ki so nas magično prevzeli in očarali tudi v vrtcu, je najbogatejša v okolici Ptuja (Bednjički Rošer, 2015). Z otroki smo v sodelovanju z Muzejem NOB spoznali tradicionalne like² in izvedli veliko zanimivega o njihovem izvoru in pomenu v preteklosti. Največje veselje pa so otroci pokazali ob obisku skupine *Koranti Poetovio Ptuj* v vrtcu. Ti mogočni, zimo preganajoči demoni so z vihtenjem ježevk in glasnim udarjanjem zvoncev prebudili tudi kanček strahu, ki pa je izpuhtel, ko so otroci pernatega kurenta potipali in si ogledali kapo, na kateri so najprej opazili dolg nos in jezik. Deklicam so bile všeč rdeče gamaše in mehek ovčji kožuh, fantje pa so občudovali ježevke in glasne kravje zvonce. Kurentovo skrivnostno življenje, njegovo preteklost in izročilo smo odkrivali tudi ob branju slikanic. Prebrali smo *Staro pravljico o kurentu* Mire Mihelič, *Kurenta* Liljane Klemenčič in *Malega kurenta* Metke Stergar. Zgodbe so otroke spodbudile k likovnemu poustvarjanju in izdelovanju mask.

Dediščina znanja o živalskem svetu – čebelarstvo in lovstvo

»Ljudsko znanje o živalskem svetu je del znanja in verovanja o živi naravi. /.../ Ljud-

Priprava naravne zeliščne kreme iz cvetov sivke, ognjiča in kamilice (foto: arhiv Barbare Bednjički Rošer)

ska medicina pozna bogato zdravilnost medu, čebela pa je ena najbolj spoštovanih živali na Slovenskem« (Mlakar, 2005). Bogataj (1992) piše, da »za vsemi sodobnimi dognanji o čebelarstvu stojijo stoletja dediščine, ki so jo pomembno sooblikovali naši čebelarji in kranjska čebela«. Uvod v spoznavanje čebelarstva, pomen in koristnost čebel je pripravila vzgojiteljica in čebelarka Danica Krčo. Otrokom je predstavila delo čebelarja v čebelnjaku na Pohorju. Skupaj smo si ogledali njen izobraževalni film in otroci so tako spoznali čebelarjeva opravila in življenje čebel. Predstavila jim je zaščitno opremo čebelarja, ki so jo otroci z veseljem preizkusili, nato pa smo si ogledali film ČZS Kranjska sivka, pripravili 'čebeljo' razstavo ter brali pesmi in zgodbe o čebelah.

»Dediščina sodobnega lovstva pa sega v drugo polovico 19. stoletja, ko smo dobili prve lovske organizacije ...« (Bogataj, 1992: 134). V sodelovanju z Lovsko zvezo Maribor nas je v oddelku obiskal lovec g. Drago Vešner iz Lovske družine Rače. Predstavil nam je delo lovcev in njihov odnos do narave. Veliko smo se naučili o divjadi v naših gozdovih in dodobra spoznali medveda. Rjavi medved je največji predstavnik zveri v Sloveniji in je pomemben element naravne in kulturne dediščine v Sloveniji. Izhajali smo iz literarnih zgodb, pesmi in basni, ki ubesedujejo medveda in jih je v našem prostoru veliko, kar potrjuje nenehno sobivanje človeka in medveda. Iz ljudske zakladnice smo prebrali: *Hvaležni medved, Medved in miška, Trije medvedi, Tista od Katre, Gozdna pojedina* ... Brane zgodbe so nas tako navdušile, da smo medvede tudi likovno upodabljali z različnimi tehnikami (slikanje, grafika) in naredili plakat o medvedih.

Dediščina znanja o rastlinskem svetu – nabiralništvo in dediščina prehrambne kulture

»Znanje o rastlinskem svetu je del ljudskega naravoslovnega znanja. Pomeni izkustveno pridobljeno znanje ... od starejših rodov« (Mlakar, 2005). Bogataj (1992) pravi, da 'nabiralniška dediščina' sodi med najprvotnejše oblike pridobivanja živeža, nekatere oblike nabiralništva (zeliščarstvo, gobe, borovnice, kostanj) pa v današnjem času pri-

dobivajo vse večji pomen in se povezujejo z rekreacijo in aktivnim preživljanjem prostega časa, zato nas je prav to področje dediščine še posebej pritegnilo. Z otroki smo zeliščne rastline raziskovali z *Malo čarovnico*², jih opazovali, vonjali in zanje skrbeli v zeliščnem vrtu ter jih spoznali v naravni zeliščni kremi, ki smo si jo izdelali iz cvetov sivke, ognjiča in kamilic. Obiskala nas je tudi zeliščarica Danica, s katero smo nabirali in 'božali' koprive ter se poučili o različnih vrstah pripravljanja čajev: poparek, zavretek in prevretek. Janez Bogataj (1992: 178–203) pravi, »da človek jè, kar jè«, in prav skozi načine prehranjevanja lahko spoznavamo navade družin, naselij, naroda, saj je »prehrambna kultura odličen pokazatelj družbenih razsežnosti, dediščina kulinarčne kulture pa pomembna sooblikovalka naše narodne istovetnosti«. Kulinarika se je v zgodovini zelo spreminjala, zato imamo danes pestro paletu dediščine. Med značilne slovenske jedi prištevamo žgance, kaše, kruh, skuto, buče, fižol, kumare ... V vrtcu smo pričeli s pravljico uro – Škrat Brokolino, si izdelali prehransko piramido, spoznali različne vrste čajev, jih okušali z limono, medom, opisovali po barvi, vonjali ... Pripravili smo si tudi masleni in skutni zeliščni namaz, skuhalo okusno bučno juho, pekli kostanje ... Za otroke so predstave o zdravi prehrani, ki si jih ustvarijo v zgodnjem otroštvu, odločilnega pomena, saj vplivajo na njihovo kasnejše razumevanje prehrane in odnos do nje.

Sodobne šege in navade na Slovenskem – državni praznik kulture

8. februar je slovenski kulturni praznik – Prešernov dan, ki obeležuje spomin na smrt našega največjega pesnika Franceta Prešerna in ga kot praznik slovenske kulture praznujemo že od leta 1945 (Bogataj, 2011). Skozi igro smo spoznavali dr. Franceta Prešerna in njegova dela. Življenje našega poeta smo otrokom predstavili s slikanico *O dečku, ki je pisal pesmi*, med njegovimi deli pa izbrali *Povodnega moža*, prepesnitev starodavne ljudske balade *Pesem od Lepe Vide in Zdravljico*. Raziskovali smo državne simbole in se naučili deklamacijo Zvezdane

Priprava bučne juhe (foto: arhiv Barbare Bednjički Rošar)

Majhen Pesnik. Otroci so v dejavnostih razvijali temeljni cilj – razumevanje jezika kot temelja lastne identitete.

Dediščina slovenskega prostora

Dediščina slovenskega kulturnega in etničnega prostora je nedvomno zelo obsežna in bogata. Ljudje še vedno iz roda v rod prenašamo znanje, ki tudi sodobnemu Slovencu, ki vse prepogosto kopira tuje znanje, predstavlja izziv. V vrtcu si prizadevamo, da bi postala kultura del našega vsakdanjega življenja, predvsem pa s spoznavanjem ožjega in širšega družbenega in kulturnega okolja ter s spoznavanjem medkulturnih razlik spodbujamo razvoj osebne kulture posameznikov. Vzgojiteljice načrtujemo spoznavanje in raziskovanje naše kulturne dediščine že pri najmlajših, da se bo tudi v sodobnem času kljub hitremu načinu življenja ohranjala in si utirala nove poti samobitnosti. ◀

Opombe

¹ Žametna črna oz. modra kavčina je stara več kot 400 let in vpisana v Guinnessovo knjigo rekordov kot najstarejša trta na svetu, ki še vedno rodi žlahtne sadove. Posajena je bila ob koncu srednjega veka, ko so Maribor oblegali Turki. Je tudi edina rastlina, ki ima svojo himno (<http://maribor-pohorje.si/files/himna.mp3>, pridobljeno 6. 6. 2017) in lasten muzej v Hiši Stare trte.

² Baba nosi deda, Jurek in Rabolj, vile, piceki.

³ Kovač, P. (2012). Zelišča male čarovnice. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Literatura

- Bahovec, E. D. idr. (2010): *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Bednjički Rošar, Barbara (2015): *Odkrivamo preteklost. Šolski razgledi*, letnik LXVI (št. 6), str. 11.
- Bogataj, Janez (2011): *Slovenija praznuje: sodobne šege in navade na Slovenskem*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Bogataj, Janez (2005): *Šege in navade*. V: Damjana Prešeren, Nataša Gorenc: *Nesnovna kulturna dediščina*. Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, str. 15–27.
- Bogataj, Janez (1992): *Sto letanj z dediščino na Slovenskem*. Ljubljana: Prešernova družba.
- Mlakar, Vlasta (2005): *Znanje o rastlinskem svetu. Znanje o živalskem svetu*. V: Damjana Prešeren, Nataša Gorenc: *Nesnovna kulturna dediščina*. Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, str. 145–151.